

Tvindlovene og gennemførte både særlovgivning og den generelle lovgivning, tog meget alvorligt, og derfor synes jeg også, at dette lovforslag bør behandles på samme grundige måde.

Lovforslaget søger jo at sikre, at man de steder, hvor der er en risiko for inhabilitet, sikrer, at bestyrelsens sammensætning er sådan, at det er skolens egne interesser, der varetages.

Jeg håber, at det her forslag kan være en hindring for en styrket statslig kontrol. Jeg synes, at vi i forvejen går stadig videre i statskontrollen på de her områder, hvor det bør være på det frie initiativs ansvar, vi – i hvert fald som hovedsag – baserer os på, i forhold til at midlerne anvendes korrekt. Derfor ser jeg det her lovforslag, den her lovgivning, som en måde at forhindre et stadig større statsligt kontrolapparat i forhold til de enkelte institutioner.

Det tror jeg også er til institutionernes og skolernes eget bedste, fordi den statslige kontrol vil netop være en stadig mistænkeliggørelse, hvor vi med dette lovforslag én gang for alle kan gøre op med risikoen for inhabilitet.

Det er almindeligt på selvejede institutioner, at bestyrelsen vælger formanden blandt sine medlemmer, og derfor finder vi også, at det bør være gældende her. Det er klart, at der er en anden tradition i de forskellige foreninger, men vi er jo netop også inden for et område, hvor forskellige traditioner brydes.

Jeg synes, at det er rigtigt pointeret, at det er væsentligt med et godt samarbejde mellem oplysningsforbundene og daghøjskolerne blandt andre, og jeg håber ikke, at det her lovforslag vil være en hindring for et fortsat frugtbart samarbejde. Jeg mener dog også, at det samarbejde må kunne udøves, uden at man har de nuværende bestyrelsessammenfald, og at samarbejdet stadig væk kan bære den folkeoplysende tradition videre, som jo også er en del af bl.a. daghøjskolernes virke.

Jeg håber, at vi under udvalgsarbejdet kan komme igennem noget af det grundige, synes jeg, forarbejde, som ministeriet har gjort i forbindelse med det her lovforslag, og jeg håber også, at vi kan få de juridiske tilkendegivelser, som kan gøre, at nogle af de spørgsmål, der har været rejst her i forhold til eventuelle forfatningsproblemer, kan afklares.

Umiddelbart ser jeg ikke, at grundloven regulerer, hvilke krav der kan stilles med henblik på at sikre anvendelse af statens tilskud, men

det er klart, at vi aldrig ville fremlægge en lovgivning, som ville være i strid med grundloven.

Så jeg håber, at vi får en grundig og konstruktiv udvalgsbehandling af den her lovgivning, som jeg selv synes er nødvendig, om end det er et område, som vi selvfølgelig kun bevæger os ind på med allerstørste forsigtighed og kun på basis af den tidligere lovgivning, som har været gennemført, for vi synes, det er rimeligt, at der gælder fælles vilkår.

Hermed sluttede forhandlingen, og lovforslaget overgik derefter til anden behandling.

Afstemning

Fjerde næstformand (Margrete Auken):

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til Uddannelsesudvalget. Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

11) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 69:

Forslag til folketingsbeslutning om forbud mod provokeret abort på levedygtige fostre.

Af Jann Sjursen (KRF) m.fl.

(FremSAT 8/12 98).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Justitsministeren (Frank Jensen):

Det forslag, som Kristeligt Folkeparti har fremsat, går ud på, at regeringen skal tage initiativ til en ændring af lov om svangerskabsafbrydelse. Ændringen skal indebære et forbud mod abort på levedygtige fostre. Forbudet skal sikre fostre mod at blive udsat for provokeret abort, hvis de, og jeg citerer: »har samme alder som tidligere eksempler på levedygtige ekstremt tidligt fødte.«

Efter forslaget skal der ikke kunne dispenseres fra forbudet. Det skal dog som hidtil være muligt også uden særlig tilladelse at få abort,

hvis det f.eks. er nødvendigt for at afværge fare for kvindens liv.

Spørgsmålet om, hvornår et foster er levedygtigt, skal efter forslaget ikke reguleres i selve loven. Det skal i stedet overlades til sundhedsministeren årligt at fastsætte regler herom, således at grænsen, og jeg citerer igen: »skal være afhængig af de til enhver tid værende lægelige, jordmoderfaglige og plejemæssige muligheder i relation til fostrets overlevelsesmuligheder ved ekstremt tidlig fødsel.«

Lad mig begynde med nogle få faktuelle oplysninger. Jeg tror, det kan være nyttigt, bl.a. fordi den offentlige debat har kunnet give et lidt forkert indtryk af, hvor omfattende problemet med de sene aborter egentlig er i praksis.

Efter den gældende lov er der som bekendt fri abort indtil udløbet af 12. svangerskabsuge. Der kan også frit foretages abort senere i graviditeten, hvis indgrebet f.eks. er nødvendigt for at afværge fare for kvindens liv. Herudover kan der kun foretages abort efter 12. svangerskabsuge, hvis der gives tilladelse fra de amtskommunale abortsamtal eller Ankenævnet for Svangerskabsafbrydelse. Det kræver, at nogle særlige betingelser er opfyldt, f.eks. at der er fare for, at barnet på grund af arvelige anlæg eller beskadigelse eller sygdom i fostertilstanden vil få en alvorlig legemlig eller sjælelig lidelse.

Der gælder ikke nogen formel tidsgrænse for, hvor sent en tilladelse kan gives, men i praksis er det sådan, at der kræves mere og mere tungtvejende grunde, jo længere henne i graviditeten kvinden er. Det afspejler sig bl.a. i, at der kun meget sjældent gives tilladelse til abort efter udløbet af 22. svangerskabsuge. I 1996 og 1997 blev der f.eks. alene givet en sådan tilladelse i henholdsvis 16 og 8 tilfælde. Det samlede antal tilladelser i disse år var henholdsvis 565 og 585.

Jeg har tidligere over for Folketinget redegjort for 12 konkrete sager fra 1996, hvor der blev givet tilladelse efter udløbet af 23. svangerskabsuge. Her forelå der grunde, som efter min opfattelse kun kan betegnes som meget tungtvejende. I alle sager blev tilladelsen givet under henvisning til den bestemmelse i abortloven, der taler om fare for, at barnet på grund af arvelige anlæg eller beskadigelse eller sygdom i fostertilstanden vil få en alvorlig legemlig eller sjælelig lidelse.

Jeg har givet denne lille oversigt for at vise, at det på årsplan ikke er mange tilfælde, vi har

med at gøre. Samtidig er der dog, som jeg ved flere lejligheder har givet udtryk for, tale om et væsentligt principielt og etisk problem. Det er en meget principiel og etisk problemstilling, vi her har med at gøre. Derfor synes jeg, det er godt og nyttigt, at vi her i dag får lejlighed til at drøfte spørgsmålet på grundlag af det meget gennearbejdede forslag, som Kristeligt Folkeparti i dag har til behandling og debat her i Tinget.

I den forbindelse vil jeg også gerne slå fast, at regeringen ikke på noget tidspunkt, som det er blevet antydnet i den offentlige debat, har tilkendegivet, at der ikke skulle gøres noget ved problemet med de sene aborter. Tværtimod bad jeg i marts 1997 Det Etske Råd om at se nærmere på problemstillingen. Det gjorde jeg bl.a. for at få det bedst mulige grundlag for at beslutte, om der skulle tages initiativ til en ny lovgivning på området.

Rapporten fra Det Etske Råd blev afgivet i oktober 1997. Det fremgår af rapporten, at rådets medlemmer er delte. Nogen mener slet ikke, der skal være en øvre tidsmæssig grænse, andre, herunder formanden, mener, at der bør være en øvre grænse, men med mulighed for dispensation, og andre igen mener, at der bør være en øvre grænse, som der ikke kan dispenseres fra.

De hørings svar, som vi i Justitsministeriet i anledning af rapporten har indhentet fra en lang række myndigheder, sagkyndige og organisationer m.v., viser på samme måde betydelig forskel i opfattelsen. Et gennemgående træk i svarene er dog, at der ikke bør fastsættes en øvre tidsmæssig grænse uden mulighed for dispensation.

Jeg har tidligere, senest i et svar af 11. december 1998 til fru Birthe Rønn Hornbech, tilkendegivet, at jeg overvejer til efteråret at fremsætte et lovforslag med henblik på en regulering af adgangen til at foretage sene, provokerede aborter. Som jeg også tidligere har tilkendegivet, vil Justitsministeriet derfor snarest udarbejde et udkast til et lovforslag, som kan sendes ud til en bred høring i løbet af foråret.

Det kan måske være nyttigt til brug for debatten i dag at give et kort rids over nogle af de muligheder for en lovregulering, som man i givet fald kunne forestille sig.

Hvis der skal opstilles en bestemt tidsmæssig grænse for, hvornår en provokeret abort skal foretages, vil en sådan grænse kunne fastsættes umiddelbart i loven. Man vil også, som der

lægges op til i beslutningsforslaget fra Kristeligt Folkeparti, kunne overlade det til f.eks. sundhedsministeren at fastsætte en grænse efter nærmere kriterier.

Uanset hvilken model, der vælges, vil der skulle tages stilling til spørgsmålet om, hvorvidt og i givet fald under hvilke omstændigheder der skal kunne gives dispensation. Skal der være et ubetinget forbud mod sene aborter, eller skal der kunne gøres undtagelse i særlige tilfælde, f.eks. hvor fosteret viser sig at lide af alvorlige sygdomme?

En anden mulighed kunne være, at der ikke fastsættes nogen bestemt tidsmæssig grænse, men at det i loven tydeliggøres, at abortsamrådene og Ankenævnet i sager om tilladelse til abort efter udløbet af 12. svangerskabsuge skal lægge særlig vægt på de etiske problemer, som er forbundet med de sene aborter. En sådan bestemmelse kunne i givet fald præciseres nærmere i lovforslagets bemærkninger.

Denne løsning vil have den fordel, at man ikke skulle tage stilling til meget vanskelige lægefaglige spørgsmål om, hvordan et generelt levedygtighedskriterium præcist skal fastlægges. I stedet vil der kunne foretages en helt individuel vurdering i hvert enkelt tilfælde med særlig vægt på det etiske aspekt.

Jeg vil ikke her i dag give noget endeligt bud på, hvilken løsning der i givet fald bedst kan forene de mange komplicerede hensyn, som gør sig gældende på området. Jeg vil selvsagt være meget interesseret i at høre de synspunkter, som partierne har om spørgsmålet her i dag. Disse synspunkter vil så indgå i mine og Justitsministeriets videre overvejelser ved udarbejdelsen af et udkast til det lovforslag, som vi vil udarbejde, og som vi vil sende ud til høring her i foråret, og som vi i givet fald vil fremsætte som et lovforslag ved samlingen til oktober.

Men igen: Jeg vil gerne takke Kristeligt Folkeparti for at have rejst debatten. Jeg tror, at alle her i Tinget er klar over, at vi her opererer med nogle meget komplicerede spørgsmål, som jo i høj grad sætter vores etiske dilemmaer på spidsen.

Dorte Bennedsen (S):

Uanset holdningen til det konkrete indhold i dette spørgsmål vil jeg gerne starte med at komplimentere Kristeligt Folkeparti. Det hører faktisk til sjældenhederne at se et beslutningsforslag, der er så gennearbejdet og så fuldt af relevante oplysninger som dette.

Debatten om abortgrænser og især om de meget sene aborter har jo stået på i nogle år, og derfor kan der være god grund til, at vi også her i Folketingssalen får drøftet spørgsmålet, også som en forløber for det lovforslag, ministeren jo har annonceret vil komme senere på året.

Abortindgreb efter 12. uge er bestemt ikke ønskværdigt, men det kan i visse tilfælde være en nødvendig løsning, og det afspejles jo også i den gældende praksis, hvor grundene til abort skal være mere og mere tungtvejende, jo senere i graviditeten kvinden er; et princip, som jeg tror at de allerfleste herinde egentlig har.

Debatten både i Etisk Råd og andre steder har vist, at dér, hvor vandene skiller, er i spørgsmålet om, hvorvidt der skal indføres en fast, øvre grænse, og om den i så fald skal være med eller uden dispensationsmuligheder. Ministeren skitserede i sin tale forskellige modeller, der kunne lægges til grund for en kommende lovgivning, og Kristeligt Folkeparti ønsker med beslutningsforslag nr. B 69 at lægge et levedygtighedskriterium til grund for en fast abortgrænse.

I Socialdemokratiet er vi stærkt betænkelige ved det levedygtighedskriterium, som Kristeligt Folkeparti foreslår. Det er vi, fordi vi derved med lovgivning begiver os ind på et lægefagligt område, som næppe er egnet til lovgivning, og hertil kommer, at vi heller ikke er enige i den udformning, Kristeligt Folkeparti har givet levedygtighedskriteriet.

I bemærkningerne hedder det, at ingen fostre må aborteres, hvis de er på alder med blot ét andet foster, der har overlevet en ekstremt tidlig fødsel. Ud fra Kristeligt Folkepartis generelle holdning til abort forstår vi godt, at partiet har valgt denne formulering, men vi finder, at det fører til et alt for firkantet og unuanceret system. Hvis det blot et eneste sted lykkes at holde live i et foster, der er kommet til verden i f.eks. 17. eller 18. uge, må der efter forslaget aldrig gives tilladelse til en abort efter dette tidspunkt, uanset hvor vægtige grunde der ellers kunne tale for abort.

Og endelig: Hvad betyder levedygtighed? Hvad vil det sige? Er det det, at fosteret, det for tidligt fødte foster, overlever ved hjælp af den indsats, der er mere eller mindre gængs ved komplicerede fødsler, eller skal al tilgængelig teknologi og viden sættes ind på at få også børn med en ekstremt lav fødselsvægt til at overleve?

Jeg må af forslaget læse, at Kristeligt Folkeparti mener det sidste. Det giver anledning til mange etiske overvejelser, og vi er mange, der er bekymrede over den udvikling, vi ser i disse år, hvor fødselslægerne tilsyneladende sætter alle teknologiske ressourcer ind på at få også de helt ekstremt tidligt fødte til at overleve, også selv om al erfaring viser, at omkostningerne for mange af disse børn kan være meget alvorlige. Om det er en ønskværdig udvikling, må give anledning til mange overvejelser, også af etisk karakter.

Vi må tænke os nøje om, inden vi indfører alt for stive og ufravigelige regler – regler, som måske kan give os selv bedre samvittighed. Vi føler vel alle, at de meget sene aborter er en løsning, som ikke er ønskværdig, og derfor kunne det være fristende at sætte ufravigelige regler med en fast grænse. Men vi kunne også vælge det, som, indrømmet, er meget vanskeligere, nemlig at erkende, at menneskelivet ikke altid kan sættes på fastlagte formler eller indpasses i firkantede systemer, at tilværelsen indimellem former sig sådan, at vi står over for valg mellem løsninger, hvor ingen af dem er optimale.

Det gælder på flere områder i tilværelsen, og det gælder i høj grad, når vi skal tage stilling til sene aborter. Derfor er praksis allerede i dag, at der kræves stadig tungere og vægtigere grunde, jo senere i graviditeten abort kommer på tale.

Sætter vi faste grænser uden dispensationsmulighed, gør vi vel tilværelsen lettere for os selv som politikere og vel også for det sundhedspersonale, som er involveret i at udføre aborter, men prisen bliver betalt af de relativt få kvinder, hvor der faktisk er vægtige grunde også for en sen abort, og af en del af de børn, der bringes til verden.

Som det fremgår af de synspunkter, jeg har fremført her, kan vi ikke støtte forslaget, men vi deltager meget gerne i den videre debat om abortlovgivningen, og vi er glade for tilsagnet om, at ministeren vil sende et forslag ud allerede i foråret til en bred høring. Vi har alle brug for en bred offentlig debat om dette vanskelige tema.

(Kort bemærkning).

Jann Sjørnsen (KRF):

Jeg kan kun medgive den socialdemokratiske ordfører, at vi trænger til en bred offentlig debat om det, men jeg vil dog også sige, at jeg synes, vi rent faktisk har haft det. Der har i hvert fald været megen debat om det, både på bag-

grund af Det Etske Råds rapport i sin tid og på baggrund af især jordemødre, der har forsøgt at rejse en bred debat om netop det her tema.

Det, der bringer mig på talerstolen, er, at fru Dorte Bennedsen lægger vægt på, at her er vi inde på et lægefagligt område, som det kan være svært at regulere ved lov. Noget nær sådan tror jeg fru Dorte Bennedsen formulerede det indledningsvis, og det vil jeg gerne koble sammen med, at fru Dorte Bennedsen taler om, at en fast grænse, som Kristeligt Folkeparti ønsker det, har en pris og det er en pris, der betales af kvinden.

Dér vil jeg godt spørge: Hvor ser fru Dorte Bennedsen fosteret henne i hele den her sammenhæng, det barn, som det jo også dybest set drejer sig om? Der er ikke bare læger involveret i det her, der er ikke bare en kvinde involveret, der er faktisk også et barn involveret, som, hvis det var født for tidligt, ja, så var det et barn, men hvis det bliver en provokeret abort, ja, så omtaler vi det som et foster. Men hvor er fosteret, hvor er barnet henne i denne her sammenhæng?

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Ja, der er et foster, et barn, og en del af dem kommer også til at betale prisen. Det viser erfaringen jo. Vi hører selvsagt – og godt for det – om de gange, hvor de ekstremt tidlige fødsler går godt. Vi hører ikke så meget om de tilfælde, hvor det går absolut lidet ønskværdigt.

Der er ikke nogen lette løsninger på dette her, men jeg føler, at mit ansvar kommer jeg for let om ved, hvis jeg bare siger, at her er en grænse, så har jeg min samvittighed i orden, og ikke spekulerer på dem, der i disse meget vanskelige valg skal betale prisen for min beslutning om en fast grænse, ingen dispensation.

(Kort bemærkning).

Jann Sjørnsen (KRF):

Det var godt at få uddybet, at fru Dorte Bennedsen også erkender, at der er et foster, der betaler prisen i denne her sammenhæng. For jeg mener jo, at man så må stille sig selv det spørgsmål, uanset om man vil have en fast grænse eller ej – og det kan vi godt diskutere – om dog så ikke fosteret, der også betaler en pris i denne her sammenhæng ifølge fru Dorte Bennedsen, på en eller anden måde må nyde en form for retsbeskyttelse.

Og det gør fosteret ikke i dag. Der er altså to parter involveret i det her, mindst, nemlig både kvinden og fosteret, men det er faktisk alene fosteret, der ikke nyder retsbeskyttelse i denne her sammenhæng. Det synes jeg man også må forholde sig til, og så kan man være for eller imod en fast grænse, men hvis man mener, fosteret også betaler en pris – det hørte jeg fru Dorte Bennedsen sige, og det er jeg enig i – så må man også tage stilling til, om det dog ikke også skal nyde en form for retsbeskyttelse.

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Man skal være varsom og udtrykke sig meget korrekt. Jeg står fuldstændig ved, hvad jeg sagde; om jeg ikke har været klar nok, eller hr. Sjursen har misforstået mig, ved jeg ikke, men jeg talte om, at nogle betalte prisen: fostre, børn. Her tænkte jeg på nogle af de børn, der bliver reddet igennem disse ekstremt for tidlige fødsler, hvor fødselslæger sætter alt, hvad der eksisterer af teknologi ind på at redde endog meget, meget, meget små fostre.

Det var dem, jeg talte om, der kom til at betale en pris, og der vil også, hvis vi sætter en fast abortgrænse på 20 uger, eller 19 uger vil det jo blive, hvis vi følger Kristeligt Folkepartis forslag, blive flere af den type fostre, børn, der vil komme til at betale en pris.

(Kort bemærkning).

Jann Sjursen (KRF):

Det er rigtigt, at der i hvert fald vil være nogle flere børn, der så får lov til at leve. Nogle af dem vil måske også være skadet i en eller anden forstand, nogle af dem vil måske ikke blive frasorteret på baggrund af en genetisk indikation, og så synes jeg også, man må stille spørgsmålet: Har disse børn så ikke alligevel lov til at leve, selv om de måske ikke er, som folk er flest? Jeg synes også, der rejser sig en normalitetsdebat i hele denne her sammenhæng.

Vi ønsker ikke, at alle sundhedsressourcer skal sættes ind på at sikre, at alle og enhver, uanset hvordan de kommer ud, skal overleve; hvis de ikke kan det, hvis de ikke er levedygtige, så skal de ikke, men jeg synes, at de, der måske er handicappede, og som er levedygtige, faktisk skal have lov til at overleve.

Justitsministeren (Frank Jensen):

Det, der bringer mig på talerstolen på nuværende tidspunkt i debatten, er for at bringe det ind

i debatten, som også hr. Sjursen var inde på her til sidst. Med hensyn til den praksis, vi har i dag i Danmark på de sene aborter, afleverede jeg den 8. juni 1998 en redegørelse til Folketingets Sundhedsudvalg, hvor vi redegjorde for, hvad der var baggrunden for de 12 sene aborter, der var i 1996, hvor der var tale om 12 aborter efter 23. svangerskabsuge, og hvor vi har oplyst samtlige 12, der var efter 23. uge.

Og dér er det netop, som hr. Sjursen var inde på, at der jo i dag alene gives tilladelse til de her meget sene aborter, når der er tale om ganske alvorlige sygdomme i fostertilstanden, som vil give det barn, der bliver sat i verden, alvorlige legemlige eller sjælelige lidelser, hvis vi ikke har den her mulighed for at tillade sene aborter efter 23. uge.

Jeg vil ikke trætte Folketinget med at gennemgå alle eksemplerne, også fordi det kan virke meget følelsesladet, men der er jo tale om hjerneskadede børn, der er tale om misdannelser og kromosomfejl, der er tale om vand i hovedet, der er tale om meget alvorlige sygdomme som Downs syndrom. Og alle er diagnosticerede sygdomme, som lægefaglige mennesker har været givet diagnosen på, og som gør, at de fostre, hvis de overhovedet kunne overleve en fødsel og komme til verden, ville få ganske svære fysiske og sjælelige lidelser i deres tilværelse.

Det bør også indgå i debatten, når hr. Sjursen lægger så megen vægt på barnet, på fosteret.

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Jeg vil godt stille hr. Jann Sjursen et spørgsmål. Efter Kristeligt Folkepartis forslag vil grænsen være ca. 20 uger. Hvis man efter det tidspunkt konstaterer alvorlige problemer ved fosteret, virkelige alvorlige problemer, så vil moderen alligevel skulle gå graviditeten igennem, fordi ifølge Kristeligt Folkepartis forslag, må der ikke laves abort efter 20. uge.

Synes Kristeligt Folkeparti slet ikke, at det er et etisk problem at tvinge en gravid kvinde til at gå graviditeten igennem, vel vidende at dette foster har meget, meget små chancer for overhovedet at overleve mere end ganske få dage? Vi synes, det er et etisk problem.

Første næstformand (Birte Weiss):

Det er nu den sidste runde af korte bemærkninger efter dette indlæg, og vi går derefter videre i ordførerrækken. Hr. Jann Sjursen.

(Kort bemærkning).

Jann Sjursen (KRF):

Først vil jeg sige til justitsministeren, at jeg synes, det er udmærket, at justitsministeren nævner nogle eksempler og blandt andet jo fremdrog det eksempel, at hvis et foster havde Downs syndrom, var det en alvorlig lidelse, og så kunne det betinge en meget sen abort. Og det indikerer lige præcis det problem, jeg var inde på før, at der altså bliver frasorteret nogle levedygtige fostre, levedygtige børn, som – nuvel – har sygdomme, som er alvorlige, men som dog er sygdomme, som der er mennesker der er født med og lever med i dag, og som vi vel dårligt ville være foruden.

Når man taler om fostre, som måske ikke har nogen hjerne, så er det jo ikke fostre, der er levedygtige. Der vil jeg godt sige – det har vi også nævnt i vores beslutningsforslag – at i det tilfælde, hvor det ikke er levedygtigt, hvis det er et foster uden hjerne, jamen så kan der foretages en provokeret abort, hvis det er det, man vil. Fosteret vil jo ikke have en chance for at leve.

Det synes jeg er vigtigt, også for at få klarificeret debatten om disse alvorlige lidelser, som justitsministeren her bringer ind i debatten, og det bliver så også dermed et svar til fru Dorte Bennedsen.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Ja, det her behøver vi ikke at gentage hele tiden. Men der er én ting, som gør mig temmelig forskrækket, og det er netop, som også hr. Jann Sjursen gjorde opmærksom på, at der i justitsministerens opremsning af ting, der kan berettige til sen abort, nævnes Downs syndrom. Det er jo faktisk meget alvorligt. Vi har aldrig nævnt Downs syndrom på grund af barnet, altså af hensyn til barnet.

Der er masser af åndssvage, der har et godt liv, der er vidunderlige historier om det. Når man har lavet en abort på indikation af Downs syndrom, så er det af hensyn til moderen, men den har tidligere ligget sent: 22.-23. uge på grund af fostervandsprøverne, og der har været græsselige eksempler på, at man helt fremme i 30. uge – 32. uge har jeg hørt om – har lavet abort på et foster med Downs syndrom, mord på det kunne man også sige.

Men jeg håber, det var en fejl, at ministeren kom til at nævne det, for så blev der sagt kromosomfejl. Gælder det så også Turnerpiger

og Klinefelterbørn, hvor det i forvejen er diskutabelt, om det overhovedet bør være aborter? Og jeg mener, at med hensyn til Downs syndrom er det så vigtigt at være opmærksom på det, for at det her spørgsmål ikke ender i noget meget, meget uhyggeligt.

Første næstformand (Birte Weiss):

Det er nu fru Dorte Bennedsen, derefter justitsministeren, og så går vi videre i ordfører-rækken.

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Det er i anledning af hr. Jann Sjursens svar til mig. Nu ved jeg ikke rigtig, hvad jeg skal tro på, for det, hr. Jann Sjursen sagde her til mig, stemmer altså ikke med det, der står i forslaget. Der står, at hvis et foster er på alder med blot ét andet foster, der har overlevet en ekstremt tidlig fødsel, må der ikke foretages abort. Så står der godt nok noget om, at hvis et barn for det første er meget, meget sygt, og man konstaterer det i 28. uge, kan der sættes en tidlig fødsel i gang. Men hvis man nu i 21. uge konstaterer, at det er et meget sygt foster, må man ikke foretage aborten. Man skal vente til 28. uge, hvor man kan sætte en tidlig fødsel i gang. Hr. Jann Sjursen ryster på hovedet, men det står altså faktisk i det forslag, som jeg har rost for at være gennearbejdet, og jeg synes, det er et etisk spørgsmål og et etisk problem at tvinge den gravide kvinde til at gå den periode ud, når stort set alle kan sige, at det barn ikke har mange chancer for at overleve.

Justitsministeren (Frank Jensen):

Jeg må sige til hr. Sjursen, at jeg på samme måde som fru Dorte Bennedsen har læst Kristeligt Folkepartis beslutningsforslag sådan, at det er en fikseret grænse, hvor der ikke er plads til den individuelle vurdering, som hr. Sjursen her fra Folketingets talerstol sagde var nødvendig, når der er tale om, at der kan være så store legemlige skader på fosteret, at det ikke vil kunne fødes, jo nok fødes, men ikke vil kunne få et liv efter fødslen. Og det er jo netop derfor, at det her ikke er noget nemt snuptag for os politikere, når vi skal løse disse etiske dilemmaer, vi er oppe imod.

Det er rigtigt, som hr. Sjursen og også fru Auken var inde på, at vi kan vælge at sige til kvinder, der sent i graviditeten gennem en kromosomundersøgelse af deres foster får

påvist f.eks. Downs syndrom, at her vil vi som samfund ikke acceptere, at de har det valg, hvis det lægefagligt skønnes at være forsvarligt at få gennemført en provokeret abort i f.eks. 24. uge. Det er et meget, meget stort ansvar, vi påtager os så at ville være meget, meget klogere end den pågældende kvinde, og at hun ikke skal have det frie valg, om hun vil gennemføre den graviditet og bringe barnet til verden med den meget svære sygdom. Men det er da et etisk valg, og jeg respekterer fuldt ud fru Margrete Aukens synspunkt og ret til at have det synspunkt, at her vil vi som lovgivere fratage kvinden den valgmulighed.

Jeg mener, at der skal være en valgmulighed, men jeg mener til gengæld også, at der er grænser for, hvor langt det går, netop af hensyn til fosteret, til barnet. Der, hvor man kan have mistanke om – det er jo ikke realiteternes verden – at der kan ligge andre sociale, økonomiske grunde bag en beslutning om en sen provokeret abort, vil jeg bare sige, at det ikke er tilfældet, og de 12 eksempler på sene provokerede aborter i 1996 viser med al tydelighed, at det er bestemmelserne i lovgivningen, i svangerskabsafbrydelseslovgivningen, der knytter sig til bestemmelsen om, at det er barnet og hensynet til barnets arvelige anlæg eller beskadigelser eller sygdom i fostertilstanden, der lægges til grund.

Birthe Rønn Hornbech (V):

Spørgsmålet om livets begyndelse og retten til liv involverer både etiske og religiøse overvejelser, men tillige både lægefaglige og juridisk-tekniske problemer.

Den tekniske udvikling, den videnskabelige nysgerrighed, har ført os vidt, og vi er nogle, der mener for vidt. Den udvikling, mennesket selv har sat i gang, har bragt os i nogle forfærdelige dilemmaer, som vi ikke kan komme ud af. Fælden er smækket i, som den tjekkiske forfatter Milan Kundera engang sagde det. Den fælde bliver ubehageligt synlig, når jordemødre kan berette om, at levedygtige og sunde fostre lægges ud i hospitalernes skyllerum for at dø en ensom og uværdig død, fordi de er uønskede, mens hele det tekniske apparat går i gang for at redde måske mindre levedygtige små væsener, som forældrene brændende ønsker skal leve.

Det er godt, at der er jordemødre, der har den ubehagelige virkelighed inde på livet, som også tør stå frem og berette om det, for det er jo noget, vi helst vil lukke øjnene for.

Og Kristeligt Folkeparti skal have tak for partiets utrættelige kamp for at tvinge Folketinget til at se problemerne i øjnene og tage ansvaret.

Vanskeligheden er ikke blot at finde sin egen religiøse og etiske holdning til spørgsmålene, men også juridisk og lægefagligt at udforme specifikke regler, der virker efter enhvers personlige holdning. Det lader sig ganske enkelt ikke gøre, for livet og døden lader sig ikke indpasse i firkantede regler.

Mon ikke vi alle kan være enige om, at der er alt for mange svangerskabsafbrydelser?

Man kan rejse spørgsmålet, om vi overhovedet er et oplyst land, når vi over en årrække har foretaget en halv million fosterdrab.

Derfor må det fortsat være målet at oplyse og ansvarliggøre, ikke mindst den opvoksende ungdom, så uønskede svangerskaber som ideel fordring undgås helt.

Oplysning er mere end vejledning om prævention. Det er også, at vi sikrer, at kvinder ved, hvilken hjælp der kan ydes, hvis de vælger at fuldføre et svangerskab.

Endelig drejer det sig også om en sober oplysning om, hvad der egentlig sker, når et svangerskab afbrydes. Mange kvinder har ladet sig presse til abort og senere fortrudt bitterligt, når det gik op for dem, hvor udviklet et foster er, ikke mindst hvor svangerskabet afbrydes sent i forløbet.

Fostre er efter en tid mennesker, og man kan se, det er mennesker, og mange præster har foretaget dåb af uønskede, men for tidligt fødte børn, som lægerne måske ville kalde en abort.

Vi kan ikke lukke øjnene for den kendsgerning, at vi er kommet i den situation, hvor uønskede, men for tidligt fødte børn døbes og begravnes, efter at lægerne har gjort alt for at bevare livet, mens andre, sunde og levedygtige, børn dræbes og brændes uden navn, fordi de er uønskede. Det kan vi ikke leve med.

Men den konstaterer en langt lettere end at finde en løsning på et næsten uløseligt dilemma, når retsreglerne skal udformes.

Det er forståeligt, at dette dilemma, der alt for længe har været holdt skjult, påkalder sig stærke følelser, når det beskrives i al sin grusomhed. Og vi skal ikke piske en stemning op, men grundigt diskutere og overveje, hvordan vi afværger denne grusomhed, som jo egentlig er en overtrædelse af straffeloven, i hvert fald hvis man tager straffelovens ord for pålydende.

Men der er ikke nogen lette løsninger. Det er ikke så enkelt bare at bemyndige en sundhedsminister til at fastsætte en øvre grænse for abort og så flytte grænsen, efterhånden som lægevidenskaben udvikler sig.

Hvad er et levedygtigt foster? Skal det kunne leve 1 døgn, 1 uge, 1 måned, 1 år? Og skal vi tvinge kvinder til at føde børn, der er stærkt misdannede, og som vi ved ikke kan leve?

Det er væsentlige spørgsmål, som enhver må besvare, før der tages stilling til ny lovgivning.

Og er tidligere eksempler på levedygtige ekstremt tidligt fødte børn den forsvarlige rettesnor? Er et ekstremt tidligt født barn, der overlevede i USA ved et mirakel, det, der skal danne eksempel for juridiske regler i Danmark, kan man spørge.

Og spørges skal der, og debatteres skal der. Modige menneskers udsagn har allerede nu medført, at der udvises større varsomhed med de sene aborter. Det er det første gode resultat af debatten.

Vi er i Venstre tilfredse med, at ministeren nu vil overveje, hvordan loven kan indrettes mere hensigtsmæssigt.

Et beslutningsforslag er ikke et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag, for jo mere vi beskæftiger os med problemerne, jo flere dilemmaer vil vi blive stillet over for. Derfor kan vi i Venstre varmt anbefale, at ministeren går i gang med arbejdet, hellere i dag end i morgen. Og så må ministeren åbent fremlægge et lovforslag, som Folketinget kan diskutere og tage ansvaret for.

Vi vil i Venstre afvente dette forslag, men kan allerede nu forudse, at der i folketingsgruppen vil være forskellige opfattelser af sagen. Nogle mener, at abortreglerne generelt skal skærpes, i hvert fald når det drejer sig om den sociale indikation, andre mener det er umuligt at fastsætte klare grænser, og andre vil måske mene, at der i nogle tilfælde skal være en klar grænse.

Men vi tager det alle meget alvorligt og finder, at dette ikke bare kan løses ved kompromis mellem ekspertgrupper og politiske partier. Dette må drøftes løbende helt uden skelen til partipolitik.

(Kort bemærkning).

Jann Sjørnsen (KRF):

Nu har fru Birthe Rønn Hornbech fra tid til anden en vis evne – og en god evne, synes jeg mange gange – til at få tingene skåret krystal klart ud og gjort enkle, men i denne omgang vedgik fru Birthe Rønn Hornbech, at det ikke er

enkelt, det her, og det er jeg sådan set enig i. Men jeg synes dog alligevel, at fru Birthe Rønn Hornbech et stykke hen ad vejen problematiserer tingene mere, end nødvendigt er. F.eks. når det gælder, hvordan man skal fastsætte en levedygtighedsgrænse. Der er det jo sådan, at Sundhedsstyrelsen faktisk allerede i dag opererer med, at man f.eks. tager udgangspunkt i 7 dage overlevelse.

Det, som jeg synes er vigtigt i forbindelse med at forholde sig til et levedygtighedskriterium, er jo altså det dilemma, som fru Birthe Rønn Hornbech selv er inde på, nemlig om vi kan leve med, at vi på den ene side kan klare at hjælpe så tidligt fødte børn til overlevelse, og på den anden side være med til at aflive børn, som altså er på samme alder. Det er det, der er et dilemma for os at se.

(Kort bemærkning).

Birthe Rønn Hornbech (V):

Jeg tror, vi alle i Venstre, selv om vi altså har forskellige opfattelser, er meget nervøse for sådan meget firkantede definitioner og specielt for et begreb som levedygtighed, at fosteret skal kunne leve i 7 dage. Nu vil lægerne jo meget gerne være Vorherre, men de er altså ikke blevet det endnu, og derfor kan det nok være vanskeligt at få lavet nogle meget firkantede regler, som der overhovedet ikke må dispenseres fra.

Men jeg har sagt, at jeg ikke synes, dette er et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag, og jeg vil derfor foreslå justitsministeren, fordi jeg ikke måtte få en kort bemærkning i starten, at det lovudkast, som nu bliver sendt til høring, også bliver sendt til Folketinget og til en offentlig debat.

For vi ved jo godt, at når ministeren så kommer med et forslag til efteråret, er det fuldstændig uforudsigeligt for ministeren at se, hvor linjen går i Folketinget, fordi det er på tværs af partier. Og derfor vil det være godt at få det til en åben drøftelse i befolkningen også inden.

Så jeg vil godt spørge justitsministeren, om han er indstillet på, at vi denne gang også får lovudkastet ud til en bredere offentlig debat.

Henriette Kjær (KF):

Det er jo en uhyre svær debat, vi nu er i gang med, og jeg har virkelig overvejet spørgsmålet meget nøje, ligesom vi op til flere gange i den konservative folketingsgruppe har diskuteret problemstillingen.

Og det er en enig gruppe, der kan indstille Kristeligt Folkepartis beslutningsforslag til vedtagelse. Når vi på den ene side gør alt, hvad vi kan, for at holde liv i for tidligt fødte, er det paradoksalt, at vi tillader aborter på levedygtige fostre.

Men jeg vil nu også sige, at selv om man ikke kunne eller ville holde liv i de for tidligt fødte, ja, så er det grotesk at foretage en abort så langt henne i graviditeten, at der er tale om et levedygtigt barn.

Jeg har fuld forståelse for, at man foretager sene aborter for fostre, der ikke ville kunne leve uden for moderens livmoder. Hvis dette konstateres efter 12. svangerskabs uge må det være meget hårdt at bære på et foster, som man ved ikke vil være levedygtigt ved fødslen. Men hvis fosteret er levedygtigt, ser jeg ingen grund til abort. Så er det et helt andet beredskab, vi skal sætte ind med.

For det første må der gøres en større indsats for at hjælpe den familie eller kommende mor, der åbenbart er kommet så langt ud, at de kun ser én udvej, nemlig abort. Der må gives kvalificeret hjælp og støtte til familien eller kvinden alene. Er det ikke nok, og ønsker kvinden på ingen måde at leve med barnet, må man sørge for en bortadoption.

Kvinden skal ved en sen abort alligevel igenem en fødsel. Og er fosteret levedygtigt på det tidspunkt, hvor kvinden anmoder om en sen abort, bør man lade hende gå graviditeten ud, for derefter at fjerne barnet straks efter fødslen.

Det kan være svært at fastsætte en bestemt uge som værende den øvre grænse for en sen abort. I Det Konservative Folkeparti mener vi derfor, at det må være en vurdering af, om fosteret er levedygtigt eller ej, der må være afgørende for, hvor grænsen skal gå. Og vi føler os måske mere tiltrukket af de regler, der gælder i Norge og Sverige, end af det, som Kristeligt Folkeparti foreslår: en grænse, der skal fastsættes hvert år. Men det er noget af det, vi ønsker at drøfte i udvalget.

Desuden kan man diskutere muligheden for dispensation, men hvis man indfører en dispensationsbestemmelse, kan det være svært at se forskellen på loven i dag og den ændring, vi nu ønsker. For i dag er reglerne jo også udformet på en sådan måde, at ønsker man en abort ud over 12. svangerskabsuge, skal det drøftes i de amtslige abortsamtal. Og giver de tilladelsen til en abort på et senere tidspunkt, er det vel en form for dispensation.

Jeg mener altså, at levedygtighed må være kriteriet. At barnet er handicappet, mongol eller andet, er sagen uvedkommende. Efter konservativ opfattelse er et liv et liv, og alle liv skal være velkomne til denne verden og behandles med respekt. Der kan derfor kun være ganske få tvivlstilfælde, hvor man lægefagligt kan være i tvivl om barnets levedygtighed. Men her må lægens vurdering samt kvindens og hendes families være afgørende for udfaldet.

Det her drejer sig om, at vi behandler både det ufødte barn, den gravide kvinde og hendes eventuelle familie samt det sundhedspersonale, der skal medvirke til indgrebene, med respekt.

En masse forhold og følelser skal gå op i en højere enhed. Og fostre, der har vokset sig levedygtige, mener jeg vi skylder de bedste betingelser for et liv.

De kvinder, der i dag får foretaget sene aborter, hvor barnet ved en for tidlig fødsel ville have overlevet, får efter min bedste overbevisning ikke en ordentlig behandling. For hvad har vi egentlig tilbudt kvinden, før vi træffer beslutningen, eller før hun træffer beslutningen? Og hvad tilbyder vi hende efter den sene abort? Stort set ingenting.

Sundhedspersonalet står i dag med et etisk problem, hvis de opdager, at en kvinde er lænere henne i svangerskabet end først antaget, og at de dermed har med et levedygtigt foster at gøre.

Jeg mener derfor, at vi bør ændre abortloven og indføre et levedygtighedskriterium, der skal gælde ved de sene aborter efter den 12. svangerskabsuge.

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Fru Henriette Kjær siger, at man ikke kan tillade abort på levedygtige fostre.

Jeg vil godt spørge fru Henriette Kjær, om hun er krystalklar over konsekvensen af Kristeligt Folkepartis forslag, som hun vil støtte.

Her tages der jo ikke stilling til levedygtigheden af det konkrete foster. Der tages stilling til, at hvis der et eller andet andet sted i Danmark én eneste gang har været et ekstremt tidligt født barn, som er bragt til overlevelse – lad os sige i 20. uge – så må der ikke foretages abort i den konkrete situation, uanset om barnet er levedygtigt eller ej. Det er jo det, der er konsekvensen. Og jeg synes bestemt, det er det meget, meget store etiske problem i Kristeligt Folkepartis forslag.

Fru Henriette Kjær talte, som om at der ville blive taget stilling til levedygtighed i det konkrete tilfælde. Det er ikke det, man gør. Konsekvensen er her, at når der én gang er bragt et barn i 18. eller 20. uge til verden, er det slut med aborter efter 18. eller 20. uge, uanset hvor vægtige grunde og hvor lidt levedygtigt fosteret er.

Efter forslaget kan moderen så gå til 28. uge, og så kan man sætte en tidlig fødsel i gang. Jeg synes ikke, det er en behagelig tankegang.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Arnold (RV):

Jeg synes, jeg hørte fru Henriette Kjær sige – men jeg håber da, jeg har taget fejl – at man bare anmoder om abort efter udløbet af den 12. svangerskabsuge.

De kvinder, der anmoder om abort – det lød, som om det var noget fuldstændig rutinemæssigt; man kom bare og sagde: Jeg vil for øvrigt gerne have en abort.

Jeg synes, det fremgik af justitsministerens besvarelse, at aborter, der bliver givet tilladelse til efter den grænse, vi har for den frie abort – og de er sjældne, det er noget, der skal i abort-ankenævnet, som der skal rådgives om med medicinsk personale, med andet personale – er ikke bare noget, man anmoder om.

Så jeg vil godt have bekræftet, at fru Henriette Kjær udmærket godt ved, at efter udløbet af den 12. svangerskabsuge er det ikke bare noget, man anmoder om; det er noget der skal søges om, og man får måske bevillingen, måske ikke.

(Kort bemærkning).

Henriette Kjær (KF):

For at tage det sidste først til fru Elisabeth Arnold:

Jeg ved ikke, om jeg har brugt ordet anmode, men jeg er godt klart over, at man skal igennem en svær procedure for at få den tilladelse; man skal have sin sag behandlet, de amtslige abortsamråd skal tage stilling til sagen, og man skal først have en grundig samtale med sin egen læge. Jeg gør på ingen måde det her til en let sag for kvinden. Det er ikke det, jeg overhovedet vil antyde. Så dér tror jeg nu nok, vi er enige.

Men jeg sammenlignede det med, at hvis man laver en ny lov, og man så indfører en dispensationsordning, så mener jeg, det meget ligner det, vi faktisk har nu.

Til fru Dorte Bennedsen: Jeg håber altså, vi får afklaret det, jeg vil kalde en misforståelse, for fru Dorte Bennedsen har ganske ret i, at det er problematisk, hvis et barn f.eks. har overlevet i 17. uge, at det så er det, der bliver den gældende grænse.

For mig er det helt afgørende, som jeg også siger: Jeg føler mig mere tiltalt af de ordninger, de har i Norge og Sverige, hvor det er et individuelt levedygtighedskriterium, man ser på. Og det er altså nogle af de ting, jeg håber vi kan diskutere i udvalget og komme overens om. Jeg tror altså ikke, vi står så langt fra hinanden.

Jeg vil også sige med hensyn til de bemærkninger, hr. Jann Sjørnsen er kommet med talerstolen, at der mener jeg, at det er et formuleringsspørgsmål, som jeg nok føler vi kan tale os til rette om i udvalget.

(Kort bemærkning).

Dorte Bennedsen (S):

Jeg har kun det korte spørgsmål til fru Henriette Kjær, at hvis hun og Det Konservative Folkeparti føler sig mere tiltalt af ordningerne i Norge og Sverige, hvorfor i alverden støtter man så dette forslag, som ikke tager stilling til levedygtigheden hos det konkrete foster, men sætter en principiel grænse én gang for alle? Når ét barn har overlevet en fødsel i 17., 18., 19. uge, må der aldrig foretages aborter for andre børn.

Jeg fatter ikke, at Det Konservative Folkeparti kan støtte forslaget med de sidste bemærkninger, fru Henriette Kjær kom med her.

(Kort bemærkning).

Henriette Kjær (KF):

Vi støtter forslaget, fordi vi grundlæggende synes, det er et godt forslag, Kristeligt Folkeparti har fremsat, og fordi ministeren ikke har taget sig sammen til at fremsætte et forslag. Så dér, hvor der er uenighed, nuanceforskelle, regner jeg med, at vi kan snakke os til rette i udvalget, så man ender med at få et beslutningsforslag, som der er bred enighed om.

Jeg kan også forstå, at Socialdemokratiet og ministeren har intentioner om at komme med et lovforslag, der ligger i tråd med det her. Vi er enige om, at der skal gøres noget, så jeg har stor tiltro til, at vi kan opnå en enighed om de her detaljer, vi nu står og diskuterer.

Det er derfor, at jeg ønsker at give et positivt indtryk, det er derfor, jeg ønsker at sige, at vi i Det Konservative Folkeparti støtter det her for-

slag, for vi har idé om, at vi i udvalget kan blive enige om det, det nu lander på.

Justitsministeren (Frank Jensen):

Nu siger den konservative ordfører, at når jeg ikke kunne tage mig sammen til at fremsætte forslaget, så støtter Det Konservative Folkeparti det fremsatte.

Nu er det jo sådan, at det er ikke sædvane, at en minister fremsætter beslutningsforslag; vi fremsætter lovforslag. Derfor har jeg ikke fremsat noget beslutningsforslag, og derfor har jeg også anerkendt, at vi får lejlighed til at få debatten her i Tinget på baggrund af Kristeligt Folkepartis forslag, som jeg også selv indledningsvis anerkendte og roste for at være gennemarbejdet.

Så jeg vil heller ikke undertrykke min egen glæde ved, at vi har fået lejlighed til at få debatten her i dag, for jeg tror, fru Henriette Kjær vil være nøjagtig i samme situation, som jeg er i nu. Jeg bad tilbage i 1997 Etisk Råd om at komme med et udspil om det her.

Som fru Henriette Kjær ved, var Etisk Råd splittet, men på trods af at jeg ikke fik nogen entydig indstilling, heller ikke på baggrund af høringsprocessen om Etisk Råds rapport, skrev jeg alligevel den 11. december sidste år til fru Birthe Rønn Hornbech, at jeg var indstillet på at komme med et forslag, og at jeg ville sende det til høring her i foråret.

Så det er ikke mangel på engagement i sagen, det er heller ikke mangel på vilje, og jeg mener heller ikke selv – det kommer jo an på en vurdering – evnen til at fremsætte et forslag. Det er simpelt hen, fordi dette her er meget komplekst, og derfor er det ikke, som jo også hr. Jann Sjursen selv under debatten i dag er kommet til at give udtryk for, så enkelt, heller ikke blot det at lægge et beslutningsforslag frem. Man kan nemt komme til at sige, at man faktisk lægger noget andet i det end dét, der står med bogstaver. Og når jeg fremsætter noget, skulle det gerne være helt afklaret, hvad vi mener, hvad det er, der lovgives om.

Det er baggrunden for glæden ved debatten, men også for, at der senere i samlingen kommer et lovforslag til høring.

(Kort bemærkning).

Jann Sjursen (KRF):

Vi kan selvfølgelig godt have lidt forskellig opfattelse af historikken, men jeg vil sige, at jeg er enig med fru Henriette Kjær på det her punkt,

og baggrunden for, at vi har taget et initiativ fra Kristeligt Folkepartis side, er, at vi synes, at regeringen har smølet med sagen. På lovprogrammet fra oktober 1996 og fra oktober 1997 stod der begge gange under justitsministeren om muligheden for at fremsætte et forslag på det her område.

Det var så ikke på lovprogrammet sidste år i oktober måned, da statsministeren holdt sin åbningstale, og fru Bente Torp, jordmoderen fra Sønderborg, fik at vide i et brev fra justitsministeren den 22. oktober:

»Som du sikkert ved, har det bl.a. for at sikre en kvalitet i lovgivningen været et mål for regeringen at begrænse antallet af lovforslag, der skal fremsættes i den nye Folketingssamling. De enkelte ministre, herunder jeg selv, har derfor måttet foretage en prioritering, således at der kun fremsættes forslag på områder, hvor lovgivning er nødvendig. Denne prioritering har bl.a. medført, at der – som det ser ud nu – ikke i denne samling vil blive fremsat forslag om ændring af lov om svangerskabsafbrydelse.«

Jeg vil bare sige, at man kunne i hvert fald godt få det indtryk, at regeringen ikke havde det helt store hastværk i den her sag.

Justitsministeren (Frank Jensen):

Ja, hastværk er lastværk, når vi taler om lov-kvalitet, og det kan jeg huske hr. Sjursen også var enig i, da vi var samlet på en konference om lov-kvalitet sidste år og i denne samling. Nu er hr. Jann Sjursen selvfølgelig undskyldt, da han ikke ved, hvilke debatter og drøftelser der har været i regeringen, men der er indtil flere vidner her i salen på, at da det måtte tages af Justitsministeriets lovprogram, var det et udtryk for den prioritering, som vi måtte foretage over forslag. Og når vi måtte gøre det, var det et udtryk for, at vi ville imødekomme Folketingets store flertal, der ønskede, at vi skulle sætte lovmaskinen lidt ned i tempo, og at der skulle være større kvalitet bag.

Jeg synes, debatten i dag har vist med al tydelighed, at vi ikke har en fuld afklarethed over, hvordan det endelige lovforslag skal se ud. Derfor synes jeg, det er en lidt grov bebrejdelse at komme og sige, at det er for dårligt, at der ikke ligger et lovforslag allerede i den her samling.

Vi ville gerne sende et lovforslag ud til høring, vi måtte tage det af, og der er flere ordførere her, der vil kunne bevidne, at da det blev taget af vores lovprogram, var det med henvis-

ning til, at sagen ikke var opgivet, men at vi vil vende tilbage, og at vi ville gøre et godt stykke arbejde i Justitsministeriet – som sædvanlig – med at lave et gennemarbejdet forslag, inden det skulle fremsættes her i Tinget.

(Kort bemærkning).

Henriette Kjær (KF):

Til ministerens første indlæg vil jeg sige, at selvfølgelig skal ministeren ikke fremsætte et beslutningsforslag, ministeren skulle have fremsat et lovforslag, som vi også har fået lovning på, men som så ikke er kommet, og det nytter altså ikke noget at udsætte den her debat.

Vi kan også se: Nu har vi den i dag, og der kommer nogle ting frem. De kunne såmænd også være kommet frem for et år siden eller for et halvt år siden, og havde man ventet, ville de også være kommet frem. Det er jo først, når vi begynder at tage debatten, at de her nuanceforskelle diskuteres, og så kunne det jo lige så godt have været ministeren, der havde fremsat et lovforslag; så måtte man bare tage den længere udvalgsbehandling for at få afklaret tingene.

Jeg synes, det er fremragende, at vi får debatten nu, og det er jo også sådan, at når et parti fremsætter et beslutningsforslag og det bliver vedtaget, så udmøntes det oftest ved, at så kommer ministeren efterfølgende med et lovforslag, fordi beslutningsforslag ikke er særlig konkrete. Så der skal jo alligevel et lovforslag til.

Anne Baastrup (SF):

Der er ikke nogen her i salen, som synes, at det her er en nem sag. I SF's folketingsgruppe er vi endnu ikke færdige med at diskutere sagen.

Spørgsmålet om de meget sene provokerede aborter skal naturligvis ses i sammenhæng med lægevidenskabens forbedrede muligheder for at redde meget for tidligt fødte børn. Der har været megen debat, en debat, som bl.a. jordemødrene startede, og en debat, som har afsløret en lang række følelser, afsløret disse vanskelige etiske spørgsmål, som vi alle tager alvorligt.

Kristeligt Folkepartis forslag hviler i et vist omfang – jeg er lidt usikker på det – på jordemødrenes forslag. Det er også i et vist omfang inspireret af flertallet i Etisk Råd. Jeg ser dog blot en forskel i, hvad det er, Kristeligt Folkeparti i den forbindelse er blevet inspireret af af Etisk Råd – det er lidt mere præcist – Etisk Råds flertal, der går ind for en øvre grænse, og som skriver, at der skal være en grænse, hvis barnet

kommer til verden ved en »for tidlig fødsel«. Kristeligt Folkeparti skriver i deres beslutningsforslag som bekendt »ekstremt tidlig fødsel«.

Men ikke desto mindre har et flertal i Etisk Råd jo lagt op til, at der skal være en eller anden form for grænse. Et mindretal inden for dette flertal i Etisk Råd lægger op til en grænse, men samtidig en fastholdelse af en dispensationsmulighed i særlige situationer, som de skriver: »... i helt ekstraordinære tilfælde, særlig hvis fosteret ikke er levedygtigt efter fødslen eller barnets liv er forbundet med uafhjælpelig svær lidelse.«

Men samtidig må vi jo også tage udgangspunkt i, at den gældende lovgivning rent faktisk har etableret nogle abortsamtal, nogle abortankenævn, hvor der sidder mennesker, som har taget deres arbejde uhyre alvorligt, og som ikke træffer de her beslutninger for sjov.

I den forbindelse vil jeg citere, hvad Svend Asger Sørensen skrev i Weekendavisen den 4. december 1998:

»I 1996 blev der af samrådene eller Abortankenævnet bevilget tilladelse til abort i i alt 48 tilfælde. I 32 tilfælde var begrundelsen svære misdannelser, som ville føre til barnets død umiddelbart efter fødslen eller i løbet af de første leveår, og svære genetisk betingede sygdomme.

Tre tilladelser blev bevilget til ganske unge kvinder (under 20 år), som havde fået foretaget en mislykket abort inden 12. svangerskabsuge. De resterende 13 tilfælde drejede sig om psykiske årsager og sygdomme, misbrug af alkohol og euforiserende stoffer samt andre tunge sociale forhold hos kvinden og/eller familien.«

Sven Asger Sørensen viser tydeligt, med hvilken alvor han rent faktisk også ser på det her spørgsmål, og han lægger op til, at hidtidig lovgivning skal fastholdes.

SF vil bruge det her beslutningsforslag og udvalgsarbejdet i forbindelse med beslutningsforslaget til at få afklaret de forskellige typer sager, således at vi kan tage det spadestik dybere, og på baggrund heraf vil vi så igen tage en fornyet drøftelse i gruppen.

Jeg skal imidlertid ikke lægge skjul på, at jeg personligt ikke kan stemme for Kristeligt Folkepartis forslag. Det forekommer mig personligt helt uantageligt, at vi skulle lave en ufravigelig regel. Der skal under alle omstændigheder være mulighed for dispensation i de ekstreme situationer. Vi kan ikke forestille os de lidelser, en kvinde må tåle, hvis hun skal gennemføre en

graviditet, hvor hun ved, at det, der fødes, under ingen omstændigheder er levedygtigt. Der har vi et andet etisk spørgsmål, som også er ganske alvorligt.

Vi regner med, at SF's folketingsgruppe afventer ministerens lovforslag.

Birthe Skaarup (DF):

Abortspørgsmålet har jo på det seneste været debatteret ud fra flere synsvinkler.

Forslaget fra Kristeligt Folkeparti har umiddelbart Dansk Folkepartis sympati, men vi vil gerne påpege her, at vi under ingen omstændigheder ønsker, at grænsen for den fri abort indtil 12. svangerskabsuge overhovedet ændres.

Det, at Folketinget skal definere en grænse for, hvornår kvinder kan få tilladelse til en provokeret abort, således at vi her i landet ikke skal være vidende om, at det sundhedsfaglige personale af og til bliver sat i et etisk dilemma, er fint, for vi kan udmærket se problemet, når provokerede aborter, der foretages efter 12.

graviditetsuge, viser tegn på levedygtighed. Det er jo sket ifølge jordemødre – og vi har både i Retsudvalget og i Sundhedsudvalget haft foretræde af nogle jordemødre – at de levende fostre er kommet til verden, og det er og har givet et etisk problem for de involverede personer. Vi forstår som sagt, at det er et utrolig svært både fagligt og etisk problem for den enkelte at blive sat i, om der skal gives barnet en livsbevarende behandling eller ej.

Det skal naturligvis også ses i lyset af den livsbevarende behandling, som gives ved en spontan abort eller ved en meget tidlig fødsel, hvor alt sættes ind på at redde barnet med alle de forhåndenværende midler, men naturligvis også af de tydelige fremskridt, der er sket inden for den teknologiske udvikling.

Forslagsstillernes synspunkt, at man må gøre alt for at aflive fostret, inden aborten sker, sammenholdt med, at når fostret kommer til verden ved en provokeret abort og viser livstegn, må man ikke gøre noget, men blot lade barnet ligge og dø, er, ligesom alle andre ordførere faktisk har været inde på, jo faktisk tankevækkende og ganske uetisk i dagens Danmark. Skismaet er jo, at på samme fødeafdeling skal et barn reddes i det ene rum, og i det andet må et foster ligge og dø.

Det udløser helt klart disse etiske problemer for de involverede, og vi hilser Kristeligt Folkepartis forslag velkommen. Vi synes, det er meget vigtigt, at vi her får sat en debat i gang. Selv

om det har været diskuteret før i Folketinget, så synes vi, at tidspunktet er inde til at diskutere den øvre grænse for en abort.

Den vejledende grænse for abort har været ændret gennem årene, men vi har da haft fri abort til 12. graviditetsuge i 25 år, og ligeledes har kvinden haft mulighed for at blive hjulpet efter 12. svangerskabsuge, hvis hun har været udsat for incest, voldtægt, eller såfremt det bliver konstateret, at barnet vil blive født med en alvorlig lidelse eller defekt.

Det er vigtigt her at pointere, at kvinder, som kommer i disse situationer, heller ikke selv må lade stå til, men meget tidligt skal gøre opmærksom på, at de har store problemer og vil hjælpes. Her mener vi, at man meget, meget kraftigt skal gå ind med en yderligere forebyggende indsats.

Vi hilser også justitsministerens løfte om at kigge på lovgivningen velkommen. Det er hensigtsmæssigt at ændre den lovgivning, vi har nu, og vi er klar over, at her i Folketinget lige-som ude i den øvrige befolkning er det en følelsesladet debat.

Vi er enige i detaljerne i forslaget, og vi ser frem til, at vi også i udvalget får en god debat om det her. Jeg er helt overbevist om, at vi i Dansk Folkeparti, hvor vi faktisk er en enig gruppe, der står bag det her, også vil arbejde positivt for, at vi kan få ændret disse grænser.

Sonja Albrink (CD):

Forslagsstillerne begrundet deres fremsættelse af dette forslag med de seneste års debat om de ekstremt sene aborter, en debat, som er foranlediget af nogle jordemødres beskrivelser af, som også andre ordførere har været inde på, at delvis levende aborter, i sjældne tilfælde ganske vist, lægges til at dø i hospitalernes skyllerum.

Forslagsstillerne vil gerne med dette forslag opnå, at der indføres et forbud mod provokeret abort på levedygtige fostre, og det er meningen, at dette kriterium »levedygtige fostre« skal udvikle sig i takt med, at overlevelsesmulighederne for ekstremt tidligt fødte forøges.

Forslagsstillerne ønsker imidlertid, at der fastsættes en endegyldig grænse for, hvornår et abortindgreb kan foretages og det vel at mærke uden mulighed for dispensation. En konsekvens af dette er eksempelvis, at et incestoffer vil være tvunget til at føde et barn, hvis fristen af den ene eller anden grund overskrides, og en for sen konstatering af, at et barn vil blive født

som multihandicappet, vil altså også medføre, at barnet skal fødes.

Selv om hovedlinjerne i forslaget langt hen ad vejen er sympatiske, bliver man altså nødt til at spørge sig selv: Er dette her virkelig, hvad vi vil? Skal der ikke også være plads til at tage særlige hensyn? Det mener jeg selvfølgelig der skal.

Selvfulgelig skal der også tages hensyn til det hospitalspersonale, der medvirker ved disse indgreb, og jeg kan godt forstå, hvor forfærdeligt det kan være at deltage i dem, når der er tale om store fostre, og især da hvis fostret først dør efter indgrebet.

Det er heldigvis, så vidt jeg forstod justitsministeren, ikke ret mange ekstremt sene indgreb, der foretages. Dette forholdsvis lille tal skal også ses i sammenhæng med, at reglerne rent faktisk er skruet sådan sammen, at den fri abort ikke rækker længere end til den 12. svangerskabsuge, og at tilladelse fra abortsamrådene kræver tungtvejende grunde.

I bund og grund er der jo tale om et forslag, der giver anledning til massive etiske overvejelser, og i CD ser vi det også som et glimrende debatoplæg. Derfor må det også igen være relevant at diskutere, hvordan man får bragt antallet af provokerede aborter ned, og hermed mener jeg naturligvis også de sene aborter. Kunne man f.eks. ikke sætte flere kræfter ind tidligere og trimme systemet, så forsinkelser undgås.

I CD er vi som sagt glade for, at forslagsstillerne ikke med forslaget ønsker at ændre adgang til fri abort indtil den 12. svangerskabsuge. Men selv om forslaget virker meget gennemarbejdet, og selv om argumentationen langt hen ad vejen er god, er vi ikke parat til så etisk gennemgribende ændringer her og nu. Vi synes derfor, at det vil være en god idé at følge justitsministerens overvejelser med hensyn til ændring af lovgivningen.

Elisabeth Arnold (RV):

Jeg tror, alle folketingsgrupper her i dag til morgen eller måske i går har diskuteret meget, hvad de skulle mene om forslaget her fra Kristeligt Folkeparti.

For den radikale gruppes vedkommende har vi haft meget forskellige holdninger til den fri abort og til, hvordan vi personligt ville forholde os til abort i vores familie eller i øvrigt i vores bekendtskabskreds.

Men holdningen til Kristeligt Folkepartis forslag er negativ, må jeg sige, og det er den på grund af den faste grænse. Ønsket om den faste grænse, mener vi, er umenneskelig, den er ikke praktisk, og den er ikke rimelig. Vi kan heller ikke forstå, at respekten for liv absolut skal være noget, der på en eller anden måde kan måles med videnskabelige eller metriske instrumenter. Kan man sige, at respekten for liv standser ved et eller antal uger, som så hvert år skal meldes ud som den nye grænse, der skal gælde for det kommende år? Det finder vi simpelt hen ikke sammenhængende og fornuftigt. Så den faste grænse er problemet for os i den radikale gruppe.

Vi synes til gengæld, at problemstillingen er fantastisk relevant, og jeg synes også, at jeg gerne vil blande mig i det kor, der takker Kristeligt Folkeparti for at have fremsat deres forslag og også de jordemødre, der har været med til at rejse debatten, for vi skal aldrig nogen sinde glemme, at den fri abort, vi fik for mange år siden, jo ikke fjernede det problem, at der er kvinder, der bliver uønsket gravide, og at der bliver foretaget aborter i dette land. Det gjorde der jo også før den fri abort, de var bare illegale, men de blev jo foretaget alligevel. Hver gang vi foretager en abort, dræber vi et stykke liv, det skal vi være klar over, og denne debat har jo meget tydeligt vist, at det også er noget, vi alle sammen er dybt berørt af.

Det Radikale Venstre ønsker i og for sig at nedbringe antallet af alle aborter, men især af de sene. Brutalt sagt er døden i skyllerummet uværdig og skammelig for vores samfund; men vi kan ikke støtte forslaget med de faste grænser.

For et par år siden var der en del fødselslæger fra afdelingerne for de for tidligt fødte børn, som sagde: Giv os dog en fast grænse, kære politikere, så vi får en fast grænse for, hvor mange hundrede gram et barn skal veje, for at vi skal sætte hele apparatet ind for at redde det. Det nægtede vi at gøre. Vi sagde, at det kan ikke lade sig gøre, fordi der er stor forskel på, hvilken livsvilje et barn har, og hvilke omstændigheder det i øvrigt er født under.

Da en meget erfaren kvindelig overlæge blev spurgt om, hvad der afgør, om et barn lever videre eller ej, efter at det er født med meget lav fødselsvægt, sagde hun på grundlag af sin store erfaring, at det afgør barnet selv. Vi kan ikke opfinde lovgivningsinstrumenter eller tekniske instrumenter, som beslutter for os, at et enkelt

barn holder sig i live på trods af en meget lav fødselsvægt, og den mekanisme i livet skal vi da have respekt for. På samme måde kan vi ikke her lave faste grænser for, hvornår vi siger, at et barn er levedygtigt eller et barn ikke er levedygtigt.

Vi vil utrolig gerne have debatten, vi ser frem til at fortsætte den, men vi kan ikke støtte ideen med de faste grænser. Vi ser hen til justitsministerens videre bidrag til denne debat, men jeg vil godt lige sige, inden jeg slutter af, at justitsministerens indledende bemærkninger om, at Downs syndrom skulle være en speciel hård misdannelse, som gav anledning til, at man ikke skulle kunne have et godt liv, er vi fra radikal side helt uenige i. Vi kender mange eksempler på børn, der er født med Downs syndrom, som har haft et godt liv, har været en berigelse for deres omgivelser og for deres familier, så vi mener godt, at man kunne stramme de regler, der gælder for abortankenævnene, op og sige, at der er visse ting, som man sagtens kan sige til en familie, at det her kan den godt leve med, og det kan barnet også få et godt liv med, så lad os få en diskussion om det, hvor pinsom eller måske hvor følelsesladet den end kan blive.

Men de faste grænser vil vi advare meget stærkt imod; dem kan vi ikke støtte fra radikal side.

Justitsministeren (Frank Jensen):

For at debatten ikke skal give anledning til misforståelser hverken her i salen eller uden for Christiansborgs mure, så er jeg nødt til at sige, at når jeg nævnte Downs syndrom, var det et konkret eksempel på, at samrådet i 1996 havde givet en tilladelse til en abort i 24. uge. Så jeg refererede blot alene til den undersøgelse, som jeg sendte over til Folketingets Sundhedsudvalg.

Jeg siger ikke, at man skal give dispensation på grund af Downs syndrom; jeg trak det frem som en faktisk oplysning til Folketinget. Debatten med fru Margrete Auken var, om Folketinget skal sige, at provokeret sen abort ikke kan tillades en kvinde, fordi hun har fået diagnosticeret et barn med Downs syndrom. Den debat, vi har haft i dag, og vi må have i fremtiden, må så gå på, på hvilken side af skalaen f.eks. Downs syndrom ligger. Er det noget, hvor vi vil sige, at det kan give anledning til, at der kan gives tilladelse til en provokeret abort efter 12. svangerskabsuge? I dag kan det.

Det var blot det eksempel, jeg trak frem. Jeg er heller ikke selv personligt afklaret med hensyn til, om Downs syndrom i det tilfælde skulle have givet adgang til den dispensation, men den gav man. Det er et faktum, og det er ikke mig, der har givet den, men det er abortsamrådet.

(Kort bemærkning).

Jann Sjørnsen (KRF):

Jeg vil godt knytte en bemærkning til fru Elisabeth Arnolds indlæg, hvor fru Elisabeth Arnold klart gør opmærksom på, at det er svært at sætte grænser, ja, det kan man jo i virkeligheden ikke, for hvordan skal man fastsætte en teknisk grænse for, hvornår livet er livet værd? Det er jeg grundlæggende 150 pct. enig i, og det er vi i Kristeligt Folkeparti; man kan ikke graduere menneskeværd i tid. Men det er jo for så vidt den absurditet, vi har bevæget os ind på med abortlovgivningen, hvor vi har en 12-ugers-grænse, og hvor vi i og for sig nu står i suppedasen, fordi vi alligevel synes, at der er for mange sene aborter – i hvert fald en eller to eller tre, eller hvor mange der nu er.

Den fulde konsekvens af fru Elisabeth Arnolds synspunkt må jo så være, at der sådan set slet ikke skal være nogen grænser, at selv provokeret abort, som er foretaget i 30. uge – som der er set eksempler på, og som det fremgår af Det Etske Råds rapport – sådan set er o.k.

Jeg har bare understøttet det, som fru Elisabeth Arnold i virkeligheden dybest set lægger op til, at det må vi selvfølgelig også have en debat om. Efter vores opfattelse i Kristeligt Folkeparti kan man ikke graduere menneskeværd i tid. Livet begynder, når det begynder, dvs. på befrugtningstidspunktet.

(Kort bemærkning).

Margrete Auken (SF):

Ja, debatten er svær.

Jeg er en af dem, der er meget stor modstander af abort, men tilhænger af fri abort – ja, sådan kan man altså godt have det, for i etiske spørgsmål er det altid ret svært. Det synes jeg vi skal holde fast ved i denne sammenhæng, og derfor også til justitsministeren om Downs syndrom: Problemet for os har været, at tidligere blev fostervandsprøverne taget meget sent, og derfor har der været sene aborter, også på grund af rene bagateller som Turners syndrom og Klinefelters syndrom. På et tidspunkt har

der været en meget, meget flydende grænse, og det eksempel, jeg nævnte, var altså et Downs syndrom-eksempel, hvor der var foretaget abort helt oppe i 30. uge, altså en virkelig makaber historie.

Jeg har brug for at få det nævnt, for at det kan indgå som argument for, at vi kan dispensere fra det, vi i øvrigt må, når Downs syndrom er inde i billedet. Vi hørte også fru Dorte Bennedsens glimrende tale om, når der er en helt anden slags alarmsignal med hensyn til at rasle fra hinanden, og jeg håber altså meget, at ministerens forslag kan sondre mellem det, som er mere eller mindre bøvlet, men altså bøvlet for en mor eller for en familie, og det, der virkelig er livsødelæggende, og som måske skal give anledning til dispensationer.

(Kort bemærkning).

Birthe Skaarup (DF):

Det, der fik mig til at markere, var også diskussionen om det syndrom, vi taler om i øjeblikket.

Vi har jo set mongolbørn, der lever udmærket. Det er søde og glade og rare børn, der kan leve et rigtig godt liv sammen med forældrene – ja, nogle, de sværest angrebne af Downs syndrom, kommer på institution, men de har alligevel et godt liv. Det er børn, der godt kan sætte glæde i de små hjem rundtomkring, og det synes jeg nok vi skal have med i vore betragtninger.

Vi skal også have en del af Kristeligt Folkepartis forslag, nemlig at sundhedsministeren skal bemyndiges og forpligtiges til årligt at fastsætte den aktuelle grænse for fostres levedygtighedskriterium, med i vore betragtninger. Det punkt synes jeg ikke har været rigtig inde i debatten, og jeg synes, det er et udmærket tiltag, at sundhedsministeren skal gå ind og fastsætte nogle levedygtighedskriterier, alt afhængigt af de muligheder, der rent fagligt er til stede.

(Kort bemærkning).

Elisabeth Arnold (RV):

Jeg vil godt kvittere for hr. Jann Sjursens erkendelse af, at vi er ude i absurditeter, når vi skal sætte grænser. Sådan er det, og det er jo de vilkår, vi lever under, når vi som politikere skal sætte grænser, for det er jo det, vi er her for. Men i dette tilfælde tror jeg man kunne opnå mere ved at holde sig til den ene grænse, vi nu har, og som hedder 12. uge.

Før den grænse ved den 12. uge – og det er også til fru Margrete Auken – kan en hvilken

som helst bagatel være årsag til en abort, f.eks. hvis man skal til eksamen eller på sommerferie eller har mere lyst til at lave noget andet end at få et barn. Der er ingen, der spørger, hvorfor det skal ske. Det er det, der ligger i den frie abort, og det har vi vedtaget for mange år siden. Sådan er det, og jeg går personlig ind for det, men jeg ved også, at der er mange, der er imod det.

Vi har altså den grænse, og efter den grænse skal der efter vores mening være meget, meget tungtvejende grunde for at få foretaget en abort. Man har chancen for den 12. uge, hvis man vil benytte sig af den, og efter de 12 uger skal det være utrolig svært, og det er de regler, vi skal tage fat på: Hvad er det for kriterier, der skal afgøre, om man kan få bevilget abort efter den grænse, vi har fastsat for at få fri abort? Det er dér, vi skal indsnævre råderummet, og vi har været meget indstillet på fra radikal side at medvirke til, at indikationer efter sociale kriterier bliver så snævre og begrænsede som overhovedet muligt.

Søren Søndergaard (EL):

Jeg vil godt starte med at sige, at vi i Enhedslistens folketingsgruppe støtter retten til legal abort. Vi opfatter denne ret som en afgørende landvinding i arbejdet for sikring af kvindernes rettigheder og ligestilling i samfundet, for hvad er alternativet til retten til legal abort? Det ville være, at tusinder og atter tusinder i vort samfund var blevet dræbt eller lemlæstet i hænderne på kvaksalvere, og faktisk skal vi jo ikke mange årtier tilbage i historien for at se konsekvenserne her i Danmark af et forbud mod abort. Men fraværet af retten til legal abort ville også være tusinder og atter tusinder af børn, som forældrene ikke havde evne eller vilje til at tage vare på.

Når det er sagt, vil jeg også tilføje, at vi i Enhedslisten er enige i, at abort er et alvorligt skridt, som i videst muligt omfang skal undgås, og det gælder sådan set fuldstændig uanset, om aborten gennemføres før eller efter den 12. svangerskabsuge.

Derfor skal der gøres en langt større indsats for at reducere antallet af aborter, og hvad handler det konkret om? Det handler om en tilstrækkelig seksualundervisning, herunder uddeling/anvendelse af prævention; man kunne starte med at gøre prævention gratis.

Det handler også om at reducere de sociale problemer, som opstår ved at få børn, især han-

dicappede børn. Alle, som kender familier, der har handicappede børn, ved, hvilket enormt arbejde der ligger i at få en hverdag med et handicappet barn til at fungere. Der er givet eksempler heroppefra på, at det er gået godt, og det er jo lykkeligt, for det er eksempler på, at familier er i stand til at give et enormt bidrag for at få tingene til at fungere. Men det kræver, at det er en stærk familie, og desværre er der også familier, desværre er der enkelte mødre eller fædre, som ikke har den styrke.

Det handler også om miljøforbedringer, f.eks. af arbejdsmiljøet. Det er en kendt sag, at misdannelse af fostre hænger sammen med det ydre miljø, så her kan der gøres en stor indsats.

Og så handler det for det fjerde også om at ændre holdningen til samfundsborgere, som ikke lige præcis ligner gennemsnittet. Det er klart, at de krav om at ligne gennemsnittet, som mere og mere dominerer vort samfund, bevirker, at folk, som står over for f.eks. at få et handicappet barn eller et mongolbarn, de kommer i svære, svære overvejelser.

Ved at gøre noget ved de ting kan vi derfor rent faktisk bidrage til at gøre aborttallet mindre, og her kan vi jo starte, for her behøver vi ikke at vente, til vi har ændret abortloven. På de punkter kan vi gå i gang med det samme, og det synes jeg vi skal gøre, og jeg synes især, at de, som er meget optaget af at få antallet af aborter ned, skal være med til at gøre noget ved det.

Vi støtter ikke Kristeligt Folkepartis forslag. I dag er det kun muligt, som det er blevet sagt, at få foretaget abort efter den 12. svangerskabsuge efter godkendelse fra de amtslige abortsamråd. Vi kan altid diskutere, om disse samråd dels arbejder efter de rigtige retningslinjer, dels gør deres arbejde grundigt, og sådan en diskussion vil vi altid deltage i; men vi er uenige i de ting, som Kristeligt Folkeparti lægger frem.

Vi er uenige i en fast levedygtighedsgrænse, for vi mener, afgørelsen skal bygge på en lægefaglig vurdering. Vi er uenige i den levedygtighedsgrænse, Kristeligt Folkeparti opstiller, for det er jo simpelt hen at tage det tidligst mulige eksempel på et ekstremt tidligt født barn, der har overlevet, og så sige: Det skal være levedygtighedsgrænsen! Det mener vi er forkert.

Endelig mener vi, at der i den måde, Kristeligt Folkeparti formulerer forslaget på, reelt ligger en underminering af retten til legal abort. Kristeligt Folkeparti skriver:

»Grænsen for fostres levedygtighed skal være afhængig af de til enhver tid værende lægelige, jordemoderfaglige og plejemæssige muligheder i relation til fostres overlevelsesmuligheder ved ekstremt tidlig fødsel.«

Det betyder jo, som vi alle ved, at den grænse vil komme længere og længere ned. Den dag vil selvfølgelig komme, hvor man skaber mulighed for, at fostre kan overleve stort set fra det tidspunkt, hvor de er undfanget, og set i det perspektiv og med den tankegang, der ligger fra Kristeligt Folkepartis side, er det en underminering af retten til legal abort før den 12. svangerskabsuge.

Vi forstår godt Kristeligt Folkepartis forslag i forlængelse af partiets generelle modstand mod legal abort, men det er ikke vores holdning. Vi ønsker at forsvare retten til legal abort, og derfor kan vi ikke støtte forslaget.

Tom Behnke (FP):

Jeg skal indledningsvis understrege, at Fremskridtspartiets folketingsgruppe er fritstillet i dette meget etiske spørgsmål, hvorfor min ordførertale er på egne vegne.

Jeg finder, det er godt, at Kristeligt Folkeparti rejser debatten, men samtidig finder jeg ikke, det er godt, at det overhovedet er nødvendigt at rejse den. Det er ganske uheldigt, at vi er nået dertil, at det er nødvendigt, at debatten bliver rejst, at denne problemstilling bliver diskuteret. Nødvendigheden af denne debat skyldes udelukkende, at Sundhedsstyrelsen og Justitsministeriet ikke har kunnet færdiggøre nogle klarere regler på området, selv om de rent faktisk har haft ganske lang tid til det.

Vi har i Retsudvalget bl.a. modtaget en deputation af jordemødre, som har kunnet fortælle om, at der i dagens Danmark foretages abort på levedygtige fostre, og det er nogle ganske, ganske ubehagelige beretninger, som jeg ikke skal komme nærmere ind på. Men det, der er sagen, er jo, at grænsen mellem, hvornår vi kan tale om et foster, og hvornår vi kan tale om et barn, er ganske usikker.

Det viser sig – i nogle tilfælde i hvert fald – at man står i den situation, at efter at den provokerede abort er gennemført, er man faktisk nødt til at lade barnet ligge og dø af sig selv. Det er ganske uværdigt, og derfor bør det principielt være sådan, at abort på levedygtige fostre forbydes. Problemet er imidlertid, at lægevidenskaben bliver bedre og bedre til at holde liv i yngre og yngre fostre, eller skal vi kalde det

børn. Det er i sig selv ikke et problem, men det bliver et problem, fordi det jo betyder, set i sammenhæng med Kristeligt Folkepartis forslag, at grænsen vil blive sat længere og længere ned. Sammenholdt med de tilfælde, hvor abort bør være mulig, selv på et sent tidspunkt i graviditeten, bevirker det, at denne debat er ganske svær.

Jeg mener, at abort skal være en mulighed, og jeg mener også, at det i helt særlige tilfælde skal være muligt at tillade sene aborter. Men jeg vil nok sige, at jeg har det ganske skidt med at vide, at der i nogle tilfælde gennemføres abort på levedygtige fostre, og derfor støtter jeg principielt Kristeligt Folkepartis forslag.

Samtidig ønsker jeg imidlertid med min støtte til forslaget at lægge pres på Sundhedsstyrelsen og på Justitsministeriet. Det kan ikke være rigtigt, at uoverensstemmelser mellem Sundhedsstyrelsen og Justitsministeriet har bevirket, at der endnu ikke er udfærdiget klare regler for sundhedspersonalet, selv om man faktisk nu har haft op imod 3 år til at få gjort arbejdet færdigt. Sundhedspersonalet, der arbejder med disse ting, har krav på at få nogle klare regler at rette sig efter, og hvis dette beslutningsforslag ikke kan gøre andet, håber jeg i det mindste – og det vil jeg opfordre til – det kan medvirke til, at jordemødrene og andre sundhedspersoner kan få nogle klare retningslinjer at arbejde efter.

Jann Sjursen (KRF):

Jeg vil godt indledningsvis takke Folketinget og justitsministeren for den positive modtagelse, vores beslutningsforslag har fået – positiv i den forstand, at der nok har været argumenter for og imod, men at vi først og fremmest har haft en konstruktiv debat om abortloven og de konsekvenser, den specielt har fået med hensyn til de sene aborter her 25 år efter indførelsen af den frie abort.

Jeg vil også godt benytte lejligheden til at takke de to sønderjyske jordemødre, Bente Torp og Kirsten Lyck, som vedholdende har været med til at skabe en offentlig debat om spørgsmålet. Det har gjort, at jeg nu tror, vi får en løsning på nogle af de problemer, der er taget op.

I moderens mave må fosteret aflives, men uden for gør man alt for at holde det i live. Det er det urimelige dilemma, vi har diskuteret i dag, og som for mig at se ikke bare er et urimeligt dilemma for sundhedspersonalet, men for samfundet som sådant. Og det er et di-

lemma, som vil vokse i takt med lægevidenskabens landvindinger.

Vi har med vort beslutningsforslag om forbud mod abort på levedygtige fostre valgt også at inddrage fostrets retssikkerhed. Vi har i abortdebatten gennem mange år fokuseret meget på kvindens og sundhedspersonalets retssikkerhed, men fostrets retssikkerhed er da også centralt. Og jeg glæder mig over, at de fleste ordførere på en eller anden måde i hvert fald mener, at hensynet til barnet, som der jo er tale om ved de meget sene aborter, også taler for, at det får nogen retssikkerhed.

Jeg skal knytte et par yderligere bemærkninger til nogle af ordførerindlæggene. Nogle har jeg haft lejlighed til at kommentere lidt undervejs. Jeg vil godt sige til den konservative ordfører, fru Henriette Kjær, at jeg er fuldstændig enig, når det blev sagt, at et liv er et liv og alle liv skal være velkomne i verden. Det synes jeg er et godt udgangspunkt også for en debat på feltet her og i virkeligheden også for en mere generel debat omkring abortloven.

Til SF's ordfører, fru Anne Baastrup, som var inde på abortsamtådens arbejde og refererede til en artikel i Weekendavisen af Svend Asger Sørensen, vil jeg godt sige, at vi på ingen måde fra Kristeligt Folkepartis side ønsker at kritisere abortsamtådens arbejde. Vi tror heller ikke, at de synes, at de står over for nogle lette problemstillinger i deres funktion.

Jeg vil også sige tak for støtten specielt fra Dansk Folkeparti, og jeg vil godt hæfte mig ved bemærkningen om det sundhedsfaglige personale og deres dilemma. Jeg er enig i, at de står i et særligt dilemma, men jeg synes stadig væk, at det er vigtigt også at rette fokus – hvis det skal have nogen ræson at tale om et forbud mod abort på levedygtige fostre – mod netop barnet i den her sammenhæng. Der er flere parter involveret og grundlæggende mor og barn.

Fru Elisabeth Arnold var inde på, at vi jo har mange aborter inden 12. svangerskabsuge. Mange raske børn – i virkeligheden er det fostre – bliver fjernet før 12. svangerskabsuge, uden at vi knipser så meget som med fingrene. Og det er rigtigt. Og det er jo for så vidt grotesk, havde jeg nær sagt, når vi i dag står og taler om måske 50 aborter om året. Og det fører i hvert fald mig til den bemærkning, som jeg synes også kan gælde flere ordføreres indlæg, at jeg synes, der er basis for, at vi også i en bredere forstand får en diskussion i forhold til provokeret abort.

Vi får formentligt ikke rokket ved, at det er et flertal i Folketingets opfattelse, at vi skal have fri abort. Det ville jeg gerne have gjort. Men jeg synes dog at være forståelse for, at det er yderst kompliceret, og at vi som samfund i dag ikke gør nok i forhold til at forebygge de mange uønskede graviditeter, ikke gør nok for at sikre rådgivning i forhold til de kvinder, der står og skal overveje abort, og måske ikke gør nok i forhold til den sociale indsats, der også er vigtig for at hjælpe de familier, de kvinder, som måske får handicappede børn, sådan som jeg tror hr. Søren Søndergaard var inde på.

Det synes jeg lover godt i forhold til den aborthandlingsplan, som vi må forvente sundhedsministeren snart kommer med efter det pålæg, han og regeringen fik i forbindelse med forespørgselsdebatten sidste folketingsår.

Jeg mener, der er basis for i den sammenhæng at diskutere mange af de initiativer, som jeg føler at faktisk alle ordførere er interesseret i, der skal tages på de områder her.

Uanset om vi taler om gravide kvinder før 12. svangerskabsuge eller efter 12. svangerskabsuge, så kan vi ikke lukke øjnene for, at vi også fra Folketingets side har et ansvar, og også med den lovgivning, der er givet, er med til at påvirke det valg, som kvinden rent faktisk træffer.

Hr. Tom Behnke fra Fremskridtspartiet var inde på, at om ikke andet så kunne vort beslutningsforslag måske være med til at lægge pres på Sundhedsstyrelsen og justitsministeren, og pegede jo på det helt klare problem, at jordemødre og sundhedspersonale i dag ikke har nogen retningslinjer at forholde sig til, hvis det rent faktisk sker – hvilket sker – at en sen provokeret abort faktisk viser sig at være et levedygtigt barn. Her står vi i et retstomrum, og jeg vil også godt sige her, at det kan vi ikke leve med; det kan specielt sundhedspersonalet ikke leve med.

Med disse kommentarer til nogle af ordførerindlæggene – jeg har ikke kommenteret alle – vil jeg godt igen takke alle ordførere for deres indlæg og også for en, synes jeg, konstruktiv debat.

Jeg ser frem til den videre udvalgsbehandling og til, at debatten om den øvre grænse for abort kan fortsætte. Hvor der til syvende og sidst kan ligge et politisk flertal, kan jeg ikke se. Jeg fornemmer, at justitsministeren og regeringspartierne er afventende i forhold til, at regeringen tager et initiativ.

Det må vi andre måske så affinde os med, når vores forslag kommer til afstemning. Men jeg vil i hvert fald godt afslutte debatten her i dag med at sige tak til ordførerne for den positive modtagelse i den forstand, at man har deltaget aktivt og positivt i den debat, som vi også har villet rejse med vort forslag.

(Kort bemærkning).

Henriette Kjær (KF):

Jeg nåede ikke at få ordet, da hr. Søren Søndergaard var på talerstolen og indirekte beskyldte os, der støttede Kristeligt Folkepartis forslag, for at have en skjult dagsorden; det var noget med, at nu ville vi også afskaffe retten til den fri abort inden 12. svangerskabsuge. Det er overhovedet ikke det, der er tale om. Det vil jeg slå fast med syvtommersøm.

Dagsordenen i dag er en helt anden for os. En helt anden. Jeg mener stadig væk, at man som kvinde har ret til at få foretaget abort inden den 12. svangerskabsuge. Det er ikke det, der har været på dagsordenen i dag; i dag taler vi om levedygtighedskriterium eller ej, og det er dér, mine betænkeligheder ligger, og det er dér, jeg synes, der er behov for en afklaring.

Justitsministeren (Frank Jensen):

Jeg vil også gerne som afrunding på debatten sige tak for en god og konstruktiv debat. Jeg har selv, og jeg ved også, at det gælder mine medarbejdere i dag, som har overværet debatten, fået god inspiration til det videre arbejde, vi nu skal i gang med for at afslutte vores udarbejdelse af et lovforslag, som vi kan sende til høring.

Og jeg skal love fru Birthe Rønn Hornbech, som stillede mig det konkrete spørgsmål under debatten, om vi ville oversende lovudkastet til Folketingets Retsudvalg, så Retsudvalget undervejs også er i stand til at følge med i debatten, også den debat, der kommer på baggrund af den brede høring, som vi vil lave i Justitsministeriet på baggrund af det konkrete lovforslag, at vi vil imødekomme det ønske.

Jeg tror – og det kan man vel også konkludere på debatten, at der fra anden side og også fra dem, der i dag er kommet med meget positive tilkendegivelser, og som endda, hvis det kom til afstemning, ville stemme for Kristeligt Folkepartis forslag – at der bag de tilkendegivelser vel er en fælles holdning, når vi taler om et levedygtighedskriterium, en øvre grænse, som jeg selv personlig er tilhænger af, som er baseret på levedygtighedskriteriet, men at det

ikke er en fikseret grænse; at det ikke er principper for princippernes skyld, men er et levedygtighedskriterium, der er båret af vores etik, vores holdninger til det enkelte foster og den enkelte kvindes mulighed for at kunne sætte et levedygtigt barn i verden med det foster, hun bærer i sin mave.

Her synes jeg også, at det under debatten viste sig, jeg ved ikke, om det var en fortaleselse, men jeg syntes, at ordføreren for forslagsstillerne kom til at tilkendegive, at det inderst inde også var ordførerens egen personlige opfattelse, at levedygtighedskriteriet var baseret på det enkelte tilfælde. Og så er vi nemlig ved at nærme os noget af det, som er flertallets holdning, også i Det Etske Råd.

Dér, hvor vandene så måske kan skilles, er, om vi skal bygge ovenpå det her individuelle levedygtighedskriterium med en dispensationsadgang, som er foreslået af bl.a. Etsk Råds formand, som siger, at der oven på det her levedygtighedskriterium må være en adgang til at dispensere, når der er tale om, at livet for det barn, der fødes, vil være forbundet med uafhjælpelige svære lidelser.

Jeg tror, vi må erkende, at virkeligheden er mere mangfoldig, end vi ofte kan rumme den i de principper og paragraffer, vi ellers vil vride sammen her i Tinget, og derfor må der være undtagelsens karakter i enhver lov, som gør, at vi ikke skal til at lave særlove på enkeltsager.

Og her tror jeg, at vi, når vi skal skruer en lov sammen, er bedst tjent med til sidst, at vi i hvert fald har taget det med ind i vores overvejelser, og jeg her har tilkendegivet, at dér, hvor jeg selv nærmer mig i øjeblikket i debatten, er, at der skal være en dispensationsadgang, sådan at vi også kan forudse, eller i hvert fald kan imødekomme det, vi ikke helt præcist kan forudse i dag, som kan have undtagelsens karakter.

Tak for en god debat.

(Kort bemærkning).

Søren Søndergaard (EL):

Blot en enkelt bemærkning til fru Henriette Kjær: Jeg beskylder ikke nogen for noget. Tværtimod vil jeg sige, at på trods af at jeg ikke deler opfattelsen, så har jeg faktisk respekt for den religiøse opfattelse, som er baggrunden for, at man går imod enhver form for abort.

Som sagt: Jeg deler den ikke, men jeg forstår den, og jeg kan have respekt for den, især fordi den på mange andre områder kan have et meget positivt og socialt udtryk.

Det, jeg blot forsøgte at sige, er, at konsekvensen, hvis man tager Kristeligt Folkepartis forslag for pålydende, før eller senere er en underminering af retten til legal abort. Det mener jeg fremgår fuldstændig krystalklart af det, jeg læste op, det er jeg uenig i, og derfor sagde jeg det, jeg sagde.

(Kort bemærkning).

Birthe Skaarup (DF):

Ja, det er faktisk også lidt af en provokation fra hr. Søren Søndergaard, der fik mig herop, også fordi vi nøjagtig pointerede i vores indlæg, at vi overhovedet ikke vil gå ind og røre ved den fri abort. Det var netop det, vi nævnte i vores indlæg, og det er noget af det, som jeg synes hr. Søren Søndergaard satte lidt spørgsmålstegn ved.

Så vil jeg godt sige, at vi synes, at debatten i dag – som justitsministeren også sagde det – har været utrolig vigtig, også fordi Dansk Folkepartis formål med det her var, at det er vigtigt at pointere, at der må fastlægges nogle principper for den øvre grænse for levedygtighedskriteriet. Ligeledes er det vigtigt for os at pointere den etik, der er forbundet med det for alle parter, det involverede personale osv.

(Kort bemærkning).

Jann Sjursen (KRF):

Det er en enkelt bemærkning til hr. Søren Søndergaard omkring vores forslag, som han mener underminerer retten til den fri abort, hvor jeg nær havde sagt: Gid det var så vel, hvis det endelig var det.

Men jeg vil bare understrege, at det er ikke det, der er hensigten med vores forslag. Jeg mener, at hr. Søren Søndergaard vrider det noget voldsomt og ser tingene i et endog meget, meget langt perspektiv, hvis dette skulle anfægte den selvbestemte ret til abort inden for 12. svangerskabsuge. Det fordrer så, at man kunne redde for tidligt fødte helt ned til 12. svangerskabsuge, og det har jeg i hvert fald ikke sådan umiddelbart fantasi til at forestille mig, men o.k., det kan jo være min fantasi, der er noget galt med.

Så vil jeg godt sige til justitsministeren, som næsten får os gjort til nogle princippryttere – det er selvfølgelig en holdning at have til vores holdning – at vi gør jo ikke det her bare for princippets skyld. Vi gør det, fordi vi mener, at vi ikke kan leve med det dilemma, som ikke bare sundhedspersonalet står i, men som i og

for sig også den kvinde, der er involveret i det, står i, og som altså også involverer tredjeparten, nemlig barnet, hvor det på den ene side kan blive hjulpet til livet, hvis det bliver for tidligt født, og på den anden side bliver aflivet, hvis det er på den forkerte gang, havde jeg nær sagt.

Så vil jeg sige omkring dispensation: Jeg har ikke lagt op til en individuel vurdering af hvert foster. Vi ønsker en fast grænse. Det er det, vores forslag går ud på. Der ligger allerede i abortloven den mulighed, at hvis der er alvorlig fare for kvindens liv og helbred, skal der ikke søges dispensation, selv om man også kommer ud over 12. svangerskabsuge. Det tror jeg også ministeren nævnte i sin indledende tale.

Det, jeg så sagde under debatten, var, at hvis et foster f.eks. ikke har nogen hjerne og dermed ikke er levedygtigt, så mener jeg ikke, man skal gennemtvinge et svangerskab. Men mange af de eksempler, som ministeren selv nævnte på et tidspunkt, var jo ikke et spørgsmål om levedygtighed eller ej, det var genetisk betingede eksempler, og det er klart, at her vil en fast øvre grænse, som vi foreslår, betyde, at man ikke kan få provokeret abort. Det skal jeg klart medgive. Det er også hensigten med vores forslag, netop fordi vi ikke ønsker at graduere mennesker hverken i tid eller for den sags skyld i forhold til, hvilken evner man har som sådan.

Justitsministeren (Frank Jensen):

Nu var det et efter bedste evne forsøg på ikke at tale os fra hinanden, men tværtimod et forsøg på at vi efter debatten kunne finde nogle steder, hvor jeg har fornemmet, at der var en vis enighed. Så det var ikke et forsøg på at kalde hverken hr. Sjursen eller hans parti for principryttere, tværtimod.

Men når vi taler om det individuelt vurderede levedygtighedskriterium, er det jo netop baseret på det, som hr. Sjursen lægger til grund, nemlig fosterets mulighed for at kunne overleve og også dets mulighed for at blive født som et barn, der har levemuligheder. Og sådan som jeg prøver at tale mig frem til nogle steder, hvor jeg har fornemmet, der i debatten har været en vis samhörighed om et synspunkt, var noget af det baseret på den svenske og norske lovgivning, som er det individuelle levedygtighedskriterium.

Det var så hr. Sjursen, der sluttede af med at spørge, om der så i tilknytning til det skal være en dispensationsadgang, og her er der flere, inklusive jeg selv, men også flere i debatten i dag, der har sagt, at vi ikke kan forudse alt, når vi lovgiver. Skal der ikke være den mulighed, sådan at vi ikke bringes til at skulle lovgive efterfølgende på enkeltstager, hvor vi vil sige, at her er det helt oplagt, at der gives en dispensation, selv om der vil være tale om en levedygtighed? Vi ved jo heller ikke i dag, hvor dygtig lægevidenskaben bliver til at kunne sikre levedygtighed, også selv om der er tale om meget, meget alvorlige mangler i et barns fysiologi.

Så til hr. Sjursen: Det var et bare et forsøg på at tale os til et fælles sted og til enighed om nogle punkter i debatten og ikke fra hinanden.

Hermed sluttede forhandlingen, og forslaget overgik derefter til anden (sidste) behandling.

Afstemning

Fjerde næstformand (Margrete Auken):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til Retsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden

Fjerde næstformand (Margrete Auken):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes onsdag den 27. januar 1999, kl. 13.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den dagsorden, der er opslået i salen.

Med hensyn til de øvrige møder i den kommende uge skal jeg henvise til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 17.12